

Van de werkgroep

Hierbij ontvangt u weer een nieuwe aflevering van “Vier Heerlijkheden”. Deze keer vier pagina’s meer dan u gewend bent van ons.

Bijna veertig jaar geleden heeft in de Prinses, een damesweekblad uit die tijd, een verhaal gestaan over de vier dorpen. We hebben dit verhaal letterlijk overgenomen en enkele van de originele foto’s van toen, bijgevoegd.

Verder een verhaaltje over de neergestorte Halifaxbommenwerper in Zuilichem, tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Op 4 mei j.l. is het kistje met de as van Mike Cassidy begraven, bij zijn in 1944 omgekomen makkers, in Zuilichem. Een kort verslag hierover.

Op de afgelopen ponymarkt in Brakel is het boek gepresenteerd met als titel Oude Brakelse verhalen. Deze verhalen zijn geschreven door Cor van Dalen. Dit boekje was, en is een groot succes, want in anderhalf uur tijd was de hele oplage van honderd stuks al uitverkocht.

Ook van de herdruk zijn de meeste exemplaren al verkocht.

Mocht u echter nog belangstelling hebben, dan kunt u het boekje nog kopen bij de Vier Heerlijkheden in de Tuinmanswoning, voor € 7,50.

De Tuinmanswoning is elke laatste vrijdag van de maand open van 19.00 tot 22.00 uur (behalve in juli en augustus).

Kom gerust binnen en de koffie staat er klaar.

Lief en leed tussen Maas en Waal

Onderstaand verhaal stond bijna 40 jaar geleden, op 18 juni 1966 in “Prinses”, “een damesweekblad op protestants-christelijke basis”.

Het lijkt of de tijd er bijna stilstaat. Maar Juist in die sfeervolle rust heeft men nog tijd om voor elkaar te leven, elkaar te helpen waar dat nodig is. Of men 73 is of pas 16.

Het is een prachtige dag, de met zon overgoten weg kronkelt zich voor ons uit. Af en toe doemt er een eenzame fietser op. Links van ons zingt de Maas zijn eeuwig lied.

Het is nog stil op dit uur van de zonnige dag. Enkele boeren zijn druk in de weer op het land. Een molen langs de weg vervolmaakt dit typische Hollandse landschap. In de verte zien wij de vage contouren van een kerktoeren, maar als we een bocht maken is hij weer verdwenen. Toch ligt daar ons doel, daar ligt Brakel. Als we de dijk oprijden passeren we de eerste huisjes. Kleine romantische huisjes van een onbeschrijfbare structuur. Ze liggen lager dan de dijk en via het zolderraam zou men zo op de weg kunnen stappen.

We rijden verder en komen dan in Brakel midden voor het moderne gemeentehuis, waarachter - in scherp contrast met het moderne lichte gebouw - de mooie oude kerk ligt. Een kerk met historie, die tegen het einde van de 15de eeuw, begin 16de eeuw tot stand kwam en enkele waardevolle schatten bevat, zoals een Lodewijk de XIV-preekstoel van smeedijzer uit ± 1740 en zeven gebrandschilderde wapenglazen uit de periode 1647-1709. In de laatste wereldoorlog werd de toren van deze kerk vernietigd, maar in 1950 heeft de gemeente hem laten restaureren, zodat wij hem nu in al zijn pracht en praal kunnen aanschouwen.

Brakel, Aalst, Zuilichem en Poederoijen, vier dorpen in de Bommelerwaard, die tezamen één gemeente vormen met Brakel als hoofdzetel. Daar woont de burgemeester en staat het gemeentehuis. Ook wordt hier ieder jaar de feestelijke ponymarkt gehouden. We zitten midden in het gebied, waarvan

zo vaak wordt gezegd dat het een achtergebleven gebied is, dat de bevolking zo ouderwets is, dat een tv een boos oog in huis is, waar de bestaande opvattingen zo negatief zijn, dat de bevolking niet vooruit wil komen...

Burgemeester J. Aantjes, sinds 1960 burgemeester van de vier dorpen, kent zijn bevolking in hart en nieren en deze uitspraken zijn hem een doorn in het oog. "Waarom wordt er zo smalend over dit gebied gesproken," vraagt hij zich af, "waarom laat men niet een ieder zijn eigen opvattingen hebben, waarom ziet men alles

onmiddellijk zo zwart?" Hij weet dan ook wel beter. "Laat men ook eens de positieve kant van deze bevolking onder ogen nemen," vindt hij. "Deze mensen hebben geen behoefte aan een tv, zij vinden andere dingen van veel groter belang." En hij vertelt de geschiedenis van het meisje Tijn, die met haar vijftien jaar haar oude zieke grootvader tot aan zijn dood verzorgde. Van een jonge man, die zou gaan trouwen, maar wiens vader overleed en die daarom bij zijn moeder bleef, die niet tegen de eenzaamheid kon.

"Dit zijn maar enkele voorbeelden," zegt hij, "maar hieruit blijkt het menselijke, het christelijke van deze mensen. Zij proberen alles zelf op te lossen, zij hebben -wat bij menig jong mens ver te zoeken is - verantwoordelijkheidsgevoel. Hier worden oudere mensen niet door hun kinderen in een bejaardentehuis gestopt met het idee: "Daar hoeven we ons geen zorgen meer over te maken." Nee, de kinderen zorgen voor de ouderen. Voor de oorlog was deze streek een min of meer afgesloten gebied. De bevolking was arm. Hun voornaamste bestaansmiddel was de visserij. Vooral zalm, fint en elft waren belangrijke vissoorten. Er woonden enkele schippers maar het grootste gedeelte werkte voor een karig loontje in de landbouw. Deze mensen woonden in de kleine schilderachtige huisjes aan de dijk. Zij hadden vaak maar een paar kamers, waarin zij met hun hele gezin huisden. Na de oorlog veranderde ook hier veel, maar de bevolking, die volgens een

strengere levensbeschouwing leeft, werd op een heel eigen manier met het moderne na-oorlogse leven geconfronteerd.

En zij missen ergens de innerlijke kracht om vooruit te komen. "Waarom zullen we in een groter huis gaan wonen," zegt men. "Het is toch goed zoals het nu is." Aan de andere kant hebben zij die innerlijke kracht wel. In Poederrij is een van onze belangrijkste tuingebieden ontstaan, waar vooral de aardbeienteelt - de rode kurk, waarop de Bommelerwaard drijft - van belang is. En laat ik de bloemkwekerijen niet vergeten. Een blik vanaf de dijk over Poederrij laat ons de ene broeikas na de andere als zilveren spiegels in het groene landschap, zien. De mensen zijn gelukkig met hetgeen ze hebben en ook de jongeren zijn zo aan hun plaats gehecht dat zij deze ongaarne vaarwel zeggen...

"Ik mis opa zo erg"

Martijntje van Oort is inmiddels zestien geworden, haar grootvader die zij zolang liefdevol verpleegde is nu dood. Maar zijn herinnering leeft voort bij Tijn. Martijntje woonde met haar vader - haar moeder overleed toen zij negen was - bij haar grootouders in.

Haar grootmoeder werd ziek en Tijn moest de huishoudschool, waar zij het zo prettig vond, een tijdje verlaten. Met wat extra lessen kon ze toch in de tweede klas komen. Maar grootvader, die al zo lang last had van aderverkalking werd bedlegerig en grootmoeder die het allemaal niet meer aankon had Tijn's hulp nodig. Ze ging nog maar voor halve dagen naar school en toen grootmoeder ook nog ernstig ziek werd besloot Tijn om maar van school af te gaan. "Vader zei al tegen me, misschien ben je hier wel nodig nu opoe ziek is en toen besloot ik om het huishouden te gaan doen," zegt Martijntje, die nu alleen nog maar voor haar vader zorgt en net aan het koken was toen ik binnen kwam. Ze vindt het heel gewoon dat ze dit deed en ze begrijpt dan ook niet goed waarom daar nu zoveel drukte van gemaakt moet worden. "Opa was toch ziek en wie kon hem beter verzorgen dan zijn eigen familie," zegt ze en met iets van weemoed in haar ogen denkt ze terug aan de tijd toen haar grootvader nog leefde. "Het was wel heel erg druk voor mij," zegt ze dan. "Ik wist niet veel van het huishouden af en opa had alle aandacht nodig. Hij kon niet meer lopen en hij was ook bijna blind. Zijn eten moest ik hem voeren en als hij wilde slapen moest ik hem naar bed brengen." Ze demonstreert hoe ze dat deed. "Vaak werd ze midden in de nacht wakker gemaakt," vertelt haar vader, "want opa wilde alleen Tijn om zich heen hebben." Nu heeft ze het niet meer zo druk, maar Tijn is geen

erg,” bekennt ze. “Als ik nu maar veel te doen heb, gaat het wel, maar anders.. Daarom zocht zij naast haar huishouden nog een werkkring en ze werkt nu anderhalve dag in een huishouding met een tweeling, waar ze dol op is en ook nog anderhalve dag bij een andere familie en ze volgt een cursus naaien. “Daar ben ik gek mee,” zegt ze en vol trots laat ze me de fleurige gordijnen zien die ze gemaakt heeft voor de keuken. “Ik moet gewoon veel om handen hebben, anders ga ik zitten piekeren en dat wil ik niet.” Toch is Tijni ook nog een echt jong meisje van zestien, dat plezier maakt met haar vriendinnen en naar feestjes gaat en ook haar jongemeisjesdromen heeft over later. Ze is dan ook heel jong en open als ze hierover praat. “Hier weg wil ik nooit,” zegt ze heel beslist. “Wel wil ik als ik veel geld zou hebben naar Hawaï, daar moet het toch zo prachtig zijn.

Tijni van Oort is gelukkig, zij kent de onrust niet, noch het jachtige leven dat zo velen van ons dag aan dag ervaren. Maar niet alleen zij, ook andere jongeren, peinzen er niet over om elders hun levensbestaan op te bouwen.

“Mijn vader woonde hier, ik woon hier en mijn zoon blijft ook hier wonen,” zegt een bewoner van Aalst, die we naar de weg vragen. “We hebben al onze familie hier, waarom zouden we dan weg gaan, het is hier toch goed.”

„Vroeger kregen we een kwartje”

Ook mevrouw Ballegooier*, de vroedvrouw, heeft het best naar haar zin in haar propere huisje in Aalst. Vorig jaar werd zij, met haar collega mevrouw Van Driel ook uit Aalst door de Koningin onderscheiden, omdat zij beiden al zolang als vroedvrouw werkzaam waren. Onder de meest barre omstandigheden deden zij hun werk en men verwachtte ook niet anders van hen... “Vroeger kregen we een kwartje, als iemand het missen kon,” lacht mevrouw Ballegooier en ze spreekt over de tijd, toen zij als jong meisje de dokter „uit de nood” hielp.

“Ik ging een paar keer met de dokter mee en toen zei hij: Nu kun je het zelf wel, doe het nu maar.” Ze heeft het gedaan en nu heeft zij al zo’n vierhonderd baby’s gehaald. “Er is veel veranderd,” zegt ze terwijl ze bedrijvig door haar huisje loopt. “Vooral financieel, ik denk er voorlopig niet over er mee op te houden.”

“Door weer en wind moesten wij vaak weg,” zegt mevrouw Van Driel, “dat was helemaal niet erg hoor, ik was nog jong, maar als je ouder wordt kan dat niet meer.” Al babbelend komen we via de keuken in de tuin, die ze helemaal zelf onderhoudt. En vol trots laat ze ons haar moestuintje zien, waar ze gauw nog even wat onkruid weg haalt. In deze moderne tijd van supersnelle raketten en straalvliegtuigen is het bijna onvoorstelbaar, dat deze mensen vroeger uren onderweg waren, omdat ergens een moeder een kind moest krijgen. Busverbindingen waren er niet; alles werd lopend of fietsend afgedaan. “Alleen als het heel slecht weer was kwam er wel eens iemand met de auto,” zegt mevrouw Ballegooier* en ze schudt haar hoofd over mijn verbazing. Later in de snelle auto kan ik het me niet voorstellen dat deze vrouwen die afstanden te voet gingen.. Ook nu hebben deze dorpen nog een schaarse verbinding met de buitenwereld. De bus rijdt er slechts om de twee uur en in Poederrijen komt hij helemaal niet. De inwoners van die plaats moeten eerst naar Brakel komen om van daaruit met de bus naar de omliggende grotere plaatsen, zoals Gorinchem, Zaltbommel of Den Bosch, te reizen. Toch zullen ook deze mensen eens door de moderne techniek met al zijn comfort en gemak gegrepen worden. (*= van *Ballegooijen* (red.))

“Je helemaal inzetten”

“Op de duur zullen vooral de jongeren minder bereidheid tonen,” zegt burgemeester Aantjes dan ook, “Zij zullen de eersten zijn die de gemakken van het huidige leven overnemen en dan zal de situatie hier ook snel veranderen.

” Burgemeester Aantjes ziet het als zijn taak de ouderen zoveel mogelijk op te vangen. Hij vindt dan ook dat zijn werkterrein veel meer inhoudt dan alleen maar burgemeester van een gemeente te zijn.

“Hier kan ik veel meer van mezelf inzetten.” zegt hij. Als hier iets moet veranderen moet je daar de hele gemeente bij betrekken en dus zelf er achter staan.” Het is geen gemakkelijke taak, vooral de ouderen, die alles goed vinden zoals het is, bieden vaak weerstand. Er zal dan ook nog heel wat water door Maas en Waal moeten vloeien voordat zijn uitbreidingsplannen verwezenlijkt kunnen worden. En plannen heeft burgemeester Aantjes genoeg. “Er is vooral voor de jeugd te weinig accommodatie,” zegt hij. “Een recreatiecentrum met een zwembad zou fantastisch zijn.

Dit gebied leent zich trouwens uitstekend als watersportcentrum,” en hij wijst met een weids gebaar naar de brede stromende Waal. “Voor industriële doeleinden is dit gebied, met zijn gunstige ligging aan het water ook al uitermate geschikt. “En dat hij geen ongelijk heeft bewijzen de

steenfabrieken en scheepswerven in Aalst en Zuilichem en het graanbedrijf in Poederrijen wel.

Voor de toeristen is er niet alleen een overvloed aan natuurschoon en water, maar ook de plaatsjes zelf hebben hun eigen aantrekkelijke bezienswaardigheden, zoals kleine gezellige dorpspleintjes, historische kerken en vooral niet te vergeten de dijkhuisjes, die een aparte charme aan deze streek verlenen. In het westen werpt de zon, als een vuurrode bal, een geheimzinnig licht over deze streek en het is even moeilijk om na een dag vol zon en rust, waarin de tijd scheen stil te staan, je gedachten op een drukke snelweg te concentreren, die je onmiddellijk weer het gevoel van haast en snelheid geeft.

Uit: Prinses, damesweekblad op protestants-christelijke basis, nr. 42, 18 juni 1966.
N.V. Gebr. Zomer & Keunings uitgeversmaatschappij, Wageningen.

Canadese oorlogsgraven in Zuilichem.

In de nacht van 24 op 25 april 1944 komt een Engelse Halifax bommenwerper, behorende tot het 420e eskader, terug van een bombardement op de vijand. Het vliegtuig is in een luchtgevecht boven Duitsland beschadigd. Zo'n 50 km ten westen van Nijmegen, in de buurt van Zuilichem, wordt het opgemerkt door Duitse schijnwerpers en vervolgens beschoten door luchtdoelgeschut. Een granaat raakt het toestel en een motor vliegt in brand. Om ongeveer half drie stort het viermotorige toestel brandend neer op een weiland genaamd "De Uiterwaard" in Zuilichem. De wrakstukken liggen over het gehele perceel verspreid. Twee mannen weten het vliegtuig nog met een parachute te verlaten, vijf andere bemanningsleden vinden de dood. Onder de burgers vallen geen slachtoffers. De lichamen van de omgekomen bemanningsleden worden door de Duitsers in beslag genomen en op 27 april

overgebracht naar de Algemene Begraafplaats in Zuilichem waar zij later worden begraven. Er komen houten kruizen op hun graf, die later door grafstenen van de "Commonwealth War Graves" (Oorlogsgraven van het Gemenebest) worden vervangen.

De omgekomen bemanningsleden zijn:

Pilot Officer A. Hansford, boordwerktuigkundige, 36 jaar. Royal Air Force, Verenigd Koninkrijk - Flying Officer A. S. Redmonds, lucht-bombardier. Royal Canadian Air Force, Canada - Flying Officer D. D. Watterson, piloot. Royal Canadian Air Force, Canada - Warrant Officer E. V. Webb, navigator/bommenrichter, 21 jaar. Royal Canadian Air Force, Canada - Flying Officer W. Murphy, boordtelegrafist/luchtschutter, 23 jaar Royal Canadian Air Force, Canada.

De twee boordschutters, de Canadezen Ray Tanner en Mike Cassidy komen heelhuids met hun parachutes beneden. Ray Tanner, die op een boerderij terecht komt, wordt aan de Duitsers overgeleverd en krijgsgevangen gemaakt. De twintigjarige Mike Cassidy weet eerst nog te ontkomen maar wordt na twee dagen door de Duitsers opgepakt en is negen maanden lang krijgsgevangen.

Het is 5 mei 1985, ruim 41 jaar na het neerschieten van het vliegtuig. Een kleine groep Canadezen, waaronder de zakenman en uitgever Mike Cassidy uit Toronto, bezoekt de Algemene Begraafplaats in Zuilichem. Ray Tanner is er niet bij, drie jaar geleden is hij overleden aan kanker. Burgemeester Hugo Harrewijn van de gemeente Brakel, waaronder Zuilichem nu behoort, is ook bij het gezelschap. Een dag eerder hadden de schoolkinderen bloemen op de graven gelegd, iets wat elk jaar op de avond van de 4e mei in Zuilichem plaats vindt. Velen komen dan naar de begraafplaats om diegenen te gedenken, die door oorlogsgeweld om het leven zijn gekomen, de soldaten, maar ook de burgers, want ook Zuilichem kent zijn oorlogsslachtoffers. Mike Cassidy was diep onder de indruk en zei: *"Ze hebben goed voor de jongens gezorgd"* en burgemeester Harrewijn tegen Cassidy: *"We zullen het onze kinderen nooit laten vergeten"*.

Vijf jaar later, op 4 mei 1990, is Mike Cassidy weer in Zuilichem, nu met een lid van het Canadese Departement van Oorlogsveteranen en een aantal Canadese oud-militairen dat heeft meegedaan aan de bevrijding van ons land om bloemen te leggen op de graven van zijn omgekomen kameraden. Ook door de schoolkinderen werden bloemen gelegd naast die van Cassidy. Burgemeester Hoornstra, vergezeld van gemeentesecretaris Huisman en de wethouders de Boef en Smits, zei tot Mike Cassidy: *"Vandaag herdenken wij dat uw vrienden het meeste hebben gegeven wat een man kan geven. Namelijk hún leven voor ónze vrijheid"*.

Op 4 mei 1993 zijn enkele familieleden van Eerste Luitenant Vlieger D. D. (Doug) Watterson in Zuilichem. Het zijn een broer met zijn vrouw, Jack en Gloria Watterson en een zoon van de gesneuvelde Canadees, Doug Tailor (die nu de naam van zijn stiefvader draagt). Diep onder de indruk van de plechtigheid sprak aan het graf van Doug Watterson, zijn broer Jack nog het volgende gebed uit: *“Oh God, wij gedenken voor u, hen die hun leven gaven voor vrijheid en waarheid. Wij bevelen hun zielen aan onder Uw genadige hoede en bidden dat wij hun offer waardig zijn. Help ons trouw en oprecht te zijn aan die idealen waarvoor zij vochten en stierven. Dat de herinnering van de kameraden die van ons heengingen altijd bij ons zal blijven door onze dienst aan land en gemeenschap”*.

2005.

In april komen Joyce Tayler uit Vancouver, met haar zoon Doug en kleindochter Nathalie, naar de begraafplaats in Zuilichem. Joyce was op 7 april 1944 getrouwd met Doug Watterson. Watterson verongelukte 18 dagen later in Zuilichem. Uit dit huwelijk is een zoon geboren in januari 1945 die de naam Doug jr. kreeg. Doug jr. was in 1993 al in Zuilichem geweest, maar voor zijn 84-jarige moeder was dit de eerste keer dat zij op de begraafplaats was.

Het is woensdag, 4 mei 2005, de dag dat niet alleen Zuilichem, maar heel Nederland zijn doden uit de Tweede Wereldoorlog herdenkt. RCAF-veteraan Mike Cassidy was de afgelopen 59 jaar verschillende keren in Zuilichem. Hij is op donderdag 17 maart op 81 jarige leeftijd in Toronto overleden aan kanker. Het was altijd een vurige wens van hem om ooit bij zijn oorlogskameraden begraven te worden en in 1998 kreeg hij hiervoor toestemming van de toenmalige gemeente Brakel. Waarschijnlijk is Cassidy de enige Canadees die dit ooit te kennen heeft gegeven en waarbij het ook is toegestaan, om in Nederland begraven te worden bij vroegere oorlogsmakkers.

Op deze dag, omstreeks drie uur in de middag, is het kistje met de as van Mike Cassidy met Canadese militaire eer begraven bij de vijf andere militairen op de Algemene Begraafplaats van Zuilichem. De “Last Post” klinkt, een doedelzakspeler laat zijn klanken horen en een groep militairen vuurt drie saluut-schoten af. Naast een Canadese priester, de weduwe van Cassidy, Jana en enkele van zijn negen kinderen, zijn de Burgemeester en Wethouders van de gemeente Zaltbommel aanwezig. Daarna, om vijf uur, is er de Nationale dodenherdenking.

Veel inwoners van Zuilichem maar ook andere belangstellenden zijn die middag naar de begraafplaats gekomen om de plechtigheid gade te slaan en om de oorlogsslachtoffers te herdenken.

Een bladzijde van het boek over de Tweede Wereldoorlog is weer omgeslagen. De zeven bemanningsleden van de op 25 april 1944 neergestorte Halifax bommenwerper zijn nu allen overleden. Zes van hen liggen in Zuilichem begraven. In de jaren hierna zullen op de avond van de 4^e mei de schoolkinderen uit Zuilichem, zoals zij al zo vele jaren gedaan hebben, hun bloemen op de graven blijven leggen. In gedachten zullen zij dan bij de bevrijders zijn, bij de oorlogsdoden uit Zuilichem en bij allen die hun leven gegeven hebben voor onze vrijheid.

De Algemene Begraafplaats in Zuilichem op 4 mei 2005.

Van links naar rechts: Flying Officer B. M. Cassidy, Pilot Officer A. Hansford, Flying Officer W. Murphy, Flying Officer A. S. Redmonds, Flying Officer D. D. Watterson en Warrant Officer E. V. Webb.

Bronnen: De Bommelerwaard 1939-1945. J. van Alphen en J. Voorthuizen, Zaltbommel 1983, blz.14 - Artikelen uit de Ronduit, huis aan huis weekblad voor de gemeente Brakel 24-4-1986, 13-5-1993 - Brabants Dagblad 5-5-1990 - De Toren 4-5-2005 - CNW Photo Network and archived at <http://photos.newswirwe.ca>, 8-3-2005 - Eigen gegevens, waaronder een kopie van het proces-verbaal van de Marechaussee Groep Zuilichem van 26 april 1944.